

Raimundo

‘Raimundo Gaudêncio de Freitas’, zijn onzekere hand hing weifelend boven het papier. Hij vervloekte het potlood, maar schreef toen beheerst en voor het eerst zijn volledige naam. Eenenzeventig jaar oud en dan een ingeving, zoals hij het zelf noemde, om te leren lezen en schrijven. Op zijn leeftijd. Raimundo was makkelijk. Juist moeilijk was Gaudêncio, vol verlangen, en met vier lettergrepen en een accent. Freitas was met bloed doordrenkt.

Zin om te leren had hij zeker, van jongs af aan al, maar zijn vader had gezegd dat letters bestemd waren voor kinderen die hun eigen bord niet hoefden op te scheppen. Raimundo werd al vroeg aan het werk gezet. ’s Nachts voelde zijn arm nog het ritme van de sikkel en schreeuwde hij om rust, terwijl hij de volgende dag weer moest werken. De wens om te leren werd ondergeschikt aan de verplichting. De toekomst was voor hem uitgeschreven als een geschenk van zijn vader, de pater familias, eigenaar van een stukje land, verkregen door een vingerafdruk toen een gesproken woord onvoldoende bleek. Dat wat niet gezegd kon worden, bleef verzwegen, slechts een gedachte. Raimundo werd pater familias noch landeigenaar. Hij verbrandde zijn schepen achter zich, met een brief in de zak van zijn shirt.

Een hele brief. Het ene woord na het andere, hoeveel waren

het er? Een brief sturen naar iemand die niet lezen kan. De punt van het potlood stokte even boven het lijntje. De eigenaar van de volgende naam schreef de brief eenenvijftig jaar eerder. Naast het schrift lag de verfrommelde envelop, dicht als altijd. Raimundo had hem nooit iemand laten lezen en werd ouder met de groeiende wens te weten wat de brief hem vertellen zou. Een oudere foetus, laatbloeier. De brief wachtte al een leven lang.

Cícero

Hij schreef de naam van de ander naast de zijne. Eindigde hij op 'oe'? Een 'o' vond hij mooier. Zes letters slechts, maar genoeg om veel te betekenen. Bij het kruisje begon hij te schrijven; de naam begon met een C, wat hem deed denken aan *coração* (hart) en *coïtus*.

Ze kenden elkaar sinds ze klein waren, geboren in dezelfde buurt. Toen ze zestien waren, op een feestje in de buurt, monsterden Cícero's aardkleurige ogen Raimundo.

'Gezellig feestje, toch, Gaudêncio? Veel mooie meiden.'

'Zeker.'

Raimundo vond Cícero een mooie jongen, een beetje zoals hij ook meiden mooi vond. Zijn hart onrustig, bloed kietelde zijn onderbuik. Stekje geplant.

Liggend in zijn hangmat schoten onrustige gedachten door zijn lichaam. Een mannenlichaam, dat van hem en dat van Cícero. Man met vrouw, want man met man voldeed niet, zo zeiden. Mannen moesten vrouwen mooi vinden, want mannen die mannen mooi vonden waren geen man, maar hij was een man en vond Cícero mooi! Zou Cícero hem ook mooi vinden? Hij was op hem afgestapt om over meiden te praten en met ze te dansen. Met hun haren die lekker roken naar kokosolie, hun zachte borsten en ronde billen. Cícero pakte de mooie meiden

die om hem heen hingen zelfverzekerd vast.

Een paar dagen laten werkten ze samen op het land van de vader van Cícero. Fijne regendruppels deden de aarde leven. De blik van Raimundo dwaalde over het lichaam van de ander, met zijn harde, ontblote bovenlijf, gekleurd door zweet en stof. Een blik als van een gekooide vogel die ontsnappen wil. Raimundo achter tralies. Wanneer Cícero terugkeek, wendde Raimundo zijn blik af, maar door de schittering van de sikkels verdampte al snel zijn geduld en wederom gleed zijn blik over zijn vriend; zijn hoofd besloot te volgen wat zijn lichaam verlangde.

‘Wat is er, Gaudêncio?’

Shit, wat nu? Gaat hij ruzie met me zoeken? Aan iedereen vertellen dat Raimundo een flikker is? Wat zit je me nou aan te kijken? Wat moet je, Raimundo? Hij is mijn vriend, hij zal toch niets zeggen? Het was toch al niets, niks, niemendal.

Hij wilde wat zeggen, zei niets, maar antwoordde wel. Cícero kwam langzaam dichterbij, zo dichtbij dat zijn gezicht op handafstand was van dat van Raimundo, legde zijn linkerhand in zijn nek, net boven zijn blonde pluk, en de rechter op zijn heup. Raimundo stond als verstijfd. Hij staarde in bruine ogen, voelde de warmte opkomen in zijn lichaam en door zijn aderen stromen, zonder goed te weten hoe en waar zijn hoofd te houden, zijn handen, zijn voeten, zijn lid dat groeide tussen zijn dijen. Aarde spuug tongen armen benen monden honger leven.

Ze zagen elkaar bijna elke dag. Het risico was enorm. Altijd in de bosjes. In de bosjes schuilden ze voor anderen en lieten zich aan elkaar zien. Man met man, en ze begrepen elkaar prima, mochten elkaar. Het had een fijne smaak, maar liet ook iets zeuren in het achterhoofd.

Het duurde twee jaar.

‘Wat is dit voor een smerigheid?’

Cícero’s vader trok zijn zoon uit zijn verstrengeling, kneep zijn vijf vingers tot een vuist en sloeg hem met één klap naar de grond.

Maar beste Nonato, hij is je zoon, we zijn vrienden, ik ben in jouw huis opgegroeid en Cícero kwam ook bij ons, na een tijdje zijn we elkaar leuk gaan vinden, maar we doen niets fout, welnee Nonato, je hoeft hem toch niet zo te slaan, niet meer doen, hij is je zoon, sta op, Cícero, sta op.

Raimundo zei niets, terwijl Cícero het bloed van zijn lippen veegde met de rug van zijn hand.

Nonato trok zijn zoon aan de arm.

‘Sta op, Cícero, sta op, kleed je aan en ga naar huis.’

Raimundo wilde helpen, maar hield zich in. Nonato draaide zich naar hem toe en liet zijn lelijkste gezicht zien.

‘En jij, mannetje? Zal ik eens even met je vader gaan praten? Dan zal het leer je pijnigen.’

Cícero’s blik was nog steeds afgewend. We hadden hier nooit moeten zijn, zo open en bloot. De schaduw van de notenboom is prima, Gaudêncio, maar vandaag wilde ik onder de blote hemel, we hebben te veel risico genomen, dat is duidelijk, hier zo langs de rivier, maar op dat moment, toen we begrepen dat het op dat moment moest gebeuren, toen we elkaar een tijdje niet hadden gezien, niet hadden aangeraakt, toen het ene lichaam het andere aanraakte, was dat het verlangen van tien dagen, dat van een leven lang, van al wat voorbij was en wat nog voorbij zou gaan, al die keren dat we die fijne lust voelden en ja zeiden tegen de begeerte die iets wakker kietelde in ons lichaam, in ons hoofd en in de tijd, en ik me niet langer kon inhouden, en jij ook niet, het kon niet meer, daarom deden

we het, Cícero, jij voelde dat ook, maar je bleef praten over de toekomst, met een vrouw, kinderen, je schrok ervan, en ik van jou, ik had een slecht gevoel vanbinnen, voelde afstand tot jou, ik kon niet langer wachten, het zou goed geweest zijn als jouw oordeel ons leven beslissen zou, die woorden die je tot mij sprak die laatste keer onder de notenboom en toen je wegliep en ik achter je aan ging en nu dan, hoe gaat het dan vanaf nu? Je familie komt erachter, mijn familie zal het weten, als het in onze hoofden al stormt, denk dan eens wat er in dat van je vader gebeurt, de afkeuring, de woede, weet je hoe ze over ons soort mensen denken, zoals wij tweeën zijn, nee? Ze denken dat alles slecht is, slechter dan een ziekte, waar is mijn broek? Ik zal met mijn vader moeten praten, maar wat zeg ik dan? En tegen mijn moeder? Ik kan geen woorden bedenken die passen, ik moet de paar die ik heb zien te vinden en het ze vertellen, ze komen er toch wel achter, wat hebben we nog te verbergen? En als we dan niet meer samen zouden kunnen zijn? Dat wordt ruzie en niet alleen tussen ons, hè, maar ook met anderen, snap je? Als we ruzie moeten maken, kan kunnen we elkaar niet meer loslaten, als ze ons willen scheiden moeten ze ons lossnijden, ons vlees in stukken scheuren.

Raimundo had zich aangekleed. De zon begon zich langzaam los te maken van de middag. Voordat hij wegliep, keek hij nog een laatste keer naar het kruis dat de rivier en ook zijn leven afbakende. Hij ging op huis aan.

Brief

De avond viel. Raimundo had de hele dag woordjes geoefend en was te laat voor school. Het was een goede manier om de woorden te onthouden, zoals de docent zei, zo jong en intelligent, Ana heette ze, makkelijker kon niet, toch? Maar hij schreef zijn schriftje vol met weinig anders dan zijn naam. Zijn handtekening ook, binnenkort. Hij zou van identiteit veranderen. Hij zou een man worden die met zijn eigen handtekening kon ondertekenen. Het zou mooi zijn om dat op papier te zien. Mooi was het ook dat het hem nu lukte om de woorden naar buiten te laten, omdat ze vanbinnen door zijn hoofd kletterden en zijn keel dichtknepen. Zo kon het niet langer. Het was tijd dat ze een eigen lichaam kregen. Juffrouw Ana zei dat dat ging lukken. Hij maakte zich klaar om naar school te gaan. Drie avonden per week op het volksschooltje in de buurt. Raimundo en nog elf leerlingen.

Eerste dag, schrift, zwart potlood en een witte gum. Hij had een nieuw shirt genaaid om zijn leven zonder geschreven woord, zonder de brief van Cícero, te verbergen. Die was deels gezegend, deels vervloekt, maar geheel mysterieus. Hij zat er een goed uur naar te kijken toen hij thuiskwam van zijn reis naar het huis op het platteland; het stuk papier dat licht was en tegelijkertijd duister als de bodem van een put. Hij was eraan

gewend te leven met dit blok aan zijn been, maar nu, met weinig meer lucht dan noodzakelijk, kon hij ermee verdrinken of de ketting doorknippen.

Hij kwam nog voor de avond aan op school.

‘Waar is de les voor volwassenen?’

Een vrouw die het schoolplein bezemde wees hem de weg. In het lokaal ging hij dicht bij de deur zitten. Hij kon nog terug, stilletjes weggaan zonder dat iemand hem zou zien, voordat de les begon.

Wat een idee, Raimundo! Het lukt jou toch niet om iets te leren? Laat staan lezen en schrijven, op deze leeftijd moet je je dromen klein houden, want de geest houdt het niet bij, het lichaam ook niet, als het al gezond is, met slechts een beetje hoge bloeddruk en die rugpijn, maar met armen en benen die gehoorzamen is alles oké, en het hoofd vergeet ook niemand, dat deed het vandaag niet en gisteren niet, maar zelfs nu we oud worden lijkt het wel alsof we niet nalaten dingen te wensen, de zin van het leven is dat je door blijft gaan.

Mevrouw Teresinha, Raimundo’s buurvrouw, kwam het lokaal binnen, steunend op een wandelstok. Artrose, artritis, iets wat de gewrichten dwarszat.

‘Raimundo, je hebt me niet verteld dat je ook zou komen.’

‘Ja, dat heb ik op het laatste moment besloten.’

‘Maar je bent er. Wat goed!’

En ze ging zitten, waarbij de verlichting van het gewicht op haar gewrichten een *ahhhhh* veroorzaakte.

Nog stugger dan jij.

‘Mario, van de bar, komt ook. En Tonho, van de markt. Komt met zijn zoon, die in een rolstoel.’

‘Dus er zijn ook jongere mensen?’

‘Die zoon zal niet ouder zijn dan veertig.’

‘Ah, ja.’

De leerlingen druppelden binnen.

‘Mijn zoon hing altijd in zijn hangmat toen hij jonger was, weet je nog, zoon? Hij had toen nog geen rolstoel, maar nu kan hij overal komen, kan ik hem hierheen brengen, hij smeekte het me, dus ben ik ook maar gekomen, om hem te helpen.’

‘Ik ben vroeg getrouwd, met een harde man, wist ik veel, hij liet me niet eens naar school gaan. Hij wilde het zelfs mijn dochter verbieden, de rotzak. Oké, zei ik, dat ik niet naar school ga is één ding, maar m’n dochter gaat zeker wel naar school, en als jij het in je hoofd haalt je ermee te bemoeien ga ik ervandoor, neem haar mee en laat jou verhongeren; je weet niet eens hoe je water kookt voor de koffie. Hij stierf aan een hartaanval, nu kan hij me niks meer verbieden, de schoft.’

‘Ja, het is goed om te kunnen lezen.’

‘Het is belangrijk, geeft meer mogelijkheden, elk baantje vereist tegenwoordig scholing.’

Echt erg, als je het niet kunt, alsof je ziende blind bent.

De avond begon goed, de gesprekken leidden af van de twijfel of hij blijven zou. Docent Ana kwam binnen.

Als jullie willen kun je ook doorleren, eerst basisonderwijs, dan middelbaar of zelfs hoger onderwijs, Zoveel wil ik nou ook weer niet, juffrouw, Maar je bent er toch maar mooi, Raimundo? en ja, ik ben gekomen, er is geen ontkomen aan, het is alles of niets, nu, een stukje van mezelf voor een stukje van de brief.

Zijn maag keerde om, herinneringen kwamen terug. De brief, Cícero, vader en moeder allebei dood, zijn dagen op de boerderij, de keren dat hij iets probeerde te leren, de last op zijn schouders, het kruis. Hij kneep in het potlood. Boven het kinderschriftje, knuisten met gebarsten huid, als de opgedroogde